

קְדוּשִׁים כִּי קְדוּשֵׁי אֲנִי: (מו) (מו) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַזֵּוֹהָה הַנְּאֻכְלָת וּבֵין הַזֵּוֹהָה אֲשֶׁר לֹא תֹאכַל: פ

רש"י
ככולן כתיב והואלחתי, וכאן כתיב המעלה, תנא דבי רבי ישמעאל אלמלי לא העליתי את ישראל ממזרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות, דייס, ומעלותא היא גבייהו, וכו' לשון מעלה:

5. והגדת ויקרא עמוד 170

בגמרא מבואר בת היענה אוכלת זכוכית. ... יראה אדם את בת היענה גורסת זכוכית ובולעת ברוב הנאה, ויחשוב: אח, מי יודע איזה מעדן זה. ירצה לנסות - מה אתם אומרים? שזה יקרע לו את בני המעיים?! הם לא יגיעו לשם... קודם ישבור את השיניים, ויפצע את הלשון והחך, ואח"כ יקב את הושט. המעיים ישארו שלמות... אבל היען אכל?! שעל כן יען הוא ואתה אדם! הוא הדין לעניינו כל זמן שהיו ישראל במצרים ומושפעים מהם... ושקועים במ"ט שערי טומאה, במצבם זה אכן לא הזיקו להם המאכלות האסורים. הסבא מקלם היה אומר שלחול לא תזיק חמאה מקולקלת, הוא יהנה ממנה ולא יזוק כלל, אבל האדם יסלח ממנה ויזוק עד חולי.... רק כשהעלנו מארץ מצרים, רק כשהשתחררנו מההשפעה המזיקה ויצאנו ממ"ט שערי טומאה, רק אז התעלינו מבחינה רוחנית ואז היה צורך והיה טעם להפרישנו ממאכלות אסורים

6. ספר מסילת ישרים פרק יא

כי המאכלות האסורות מכניסים טומאה בלבו ובנפשו של אדם עד שקדושתו של המקום ברוך הוא מסתלקת ומתרחקת ממנו. והוא מה - שאמרו בש"ס גם - כן (יומא לט): ונטמאתם בם, אל תיקרי ונטמאתם, אלא ונטמתם, שהעבירה מטממת לבו של אדם....

7. רמב"ן ויקרא פרק יא

והנה טעם האיסור בעופות, מפני אכזריות תולדותם, והבהמות יתכן שיהיו כן, מפני שאין בבעלי הגרה והפרסה השסועה דורס, והשאר כולם יטרופו:

8. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לח עמוד ב

אמר רמי בר חמא: אין חיה רעה שולטת באדם אלא אם כן נדמה לו כבהמה, שנאמר נמשל כבהמות נדמו.

9. תורת חיים מסכת סנהדרין דף לח עמוד ב

אין חיה רעה שולטת באדם אלא אם כן נדמה לו כבהמה. לפי שהאדם נברא בצלם דיוקן יוצרו כמ"ש כי בצלם אלקים עשה את האדם וכל זמן שעליו דמות תבניתו יתברך אימתו מוטלת על החיה ובהמה וזה שנאמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובהמה ובכל הארץ פ'י' שע"י שיהיה עשוי בצלמנו כדמותנו יהיה היכולת בידו לרדות ולמשול בבהמה וחיה וכל הארץ

10. מתוך דבריו של הרב טאו

"אין חולק שעד היום הוירוס הזה היה מוכר כפוגע בבעלי חיים אך לא תקף את בני האדם. הגמרא (שבת דף קנא: סנהדרין לח): אומרת: אמר רמי בר חמא: אין חיה רעה שולטת באדם אלא אם כן נדמה לו כבהמה, שנאמר (תהילים מט, יג) "נמשל כבהמות נדמו". ... מבחינה רוחנית ... חייית נגיף הקורונה מזהה את האנושות כבהמה ומצליחה לשלוט ולפגוע בה. זאת ההבנה שלי והמסקנה שלי מהמצב."

11. אבן עזרא ויקרא פרק י פסוק י

על כן נכתבה אחרי זאת הפרשה, פרשת זאת החיה, ואחרי כן טומאת היולדת וצרת אדם ובגד ובית, ובעל קרי וזב וזבה ונדדה. וזה טעם ובין הטמא ובין הטהור:

12. סימן לבנים ויקרא עמוד 47

ההבדלה מביאה לקדושה. כך, למשל, הקב"ה מבדיל את אהרן ובניו בגדי להקדישם וכך גם קדושתו של יום השבת באה לידי ביטוי בהבדלתו משאר ימות השבוע. בכל יום שבו אומרים קידוש בתחילתו אומרים גם הבדלה ביציאתו. הקדושה וההבדלה כרוכות יחד כל קדושה דורשת היבדלות מסוימת מהמדרגות הנמוכות ממנה.

פרשת שמני - נתאוה הקב"ה לעשות לו דירה בתחתונים

1. ויקרא פרק ט פסוק א

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא בַּיּוֹהָרִן וּלְבָנָיו וּלְקַנְיֵי יִשְׂרָאֵל: רש"י

(א) ויהי ביום השמיני - שמיני למלואים, הוא לאש חודש ניסן, שחוקם המשכן בו ביום ונטל עסק עטרות השנויות בסדר עולם.

2. מדרש תנחומא (בבב) פרשת נשא

רשב"י אומר כל מקום שהוא אומר ויהי דבר שהיה ופסק להרבה ימים, וחזר להיות לכמות שהיה, זשי"ה באתי לגני וגו'... בשעה שברא הקדוש ברוך הוא העולם, התאוה שיהא לו דירה בתחתונים, כשם שיש לו בעליונים, קרא את אדם וצוהו ואמר לו מכל עץ הגן אכול תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו ועבר על ציוויו, א"ל הקדוש ברוך הוא כך נתאויתי, כשם שיש לי דירה בעליונים, כך יהא לי בתחתונים, ודבר אחד צויתי אותך, ולא שמרת אותו, מיד סילק הקדוש ברוך הוא שכינתו לרקיע ... עמד קין והרג את הבל, מיד סילק שכינתו מרקיע הראשון לרקיע השני, עמדו דור אנוש והיו עובדי ע"ז... וסילק שכינתו מן השני לשלישי, עמדו דורו של מבול ... מיד סילק שכינתו מן הרקיע השלישי לרביעי, עמדו דור הפלגה אמרו לא כל הימנו, לבור לו את העליונים, וליתן לנו את התחתונים, מה אמרו, הבה נבנה לנו עיר, ומה עשה להם הקדוש ברוך הוא, ויפץ ה' אותם משם, עמד וסילק שכינתו מן הרקיע הרביעי לחמישי. עמדו הסדומיים... מיד סילק שכינתו מן הרקיע החמישי לששי. עמדו הפלשתים והכעיסו להקב"ה מיד סילק שכינתו מרקיע הששי לשביעי. אמר הקדוש ברוך הוא שבעה רקיעים בראתי ועד עכשיו יש לרשעים לעמוד, מה עשה הקדוש ברוך הוא קיפל כל דורות הרשעים והעמיד לאברהם אבינו, כיון שעמד אברהם אבינו ועשה מעשים טובים, מיד ירד הקדוש ברוך הוא מרקיע השביעי לששי, עמד יצחק ופשט צוארו על גבי המזבח, וירד מרקיע הששי לחמישי, עמד יעקב וירד מן החמישי לרביעי, עמד לוי והיו מעשיו נאים וירד מן הרביעי לשלישי, עמד קהת וירד מן השלישי לשני, עמד עמרם והורידו מן השני לרקיע הראשון, עמד משה והוריד את השכינה, אימתי כשהוקם המשכן, אמר הקדוש ברוך הוא באתי לגני לדבר שהייתי מתאוה לי,

3. בקרבן קדוש חלק ב עמוד לט (הרב יהושע שפירא)

בעשרה מאמרות נברא העולם, אבל האור האלוקי שפעל את כל מעשיו נותר חבוי בצללים. בעשר מכות הוכו מצרי העולם, האטומים והתקיפים, כדי לזכך את מציאותו ולהכשיר אותו לקבלת אורם של עשרת היבירות בסניני. בגילוי זה האחרון הייתה מידה רבה של בהירות ומוחשיות, אולם היה זה עדין גילוי של דיבור והארה בלבד. לרגע קט ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים, אך מיד שבה לה למקומה. עשר עטרותיו של היום השמיני מציינות את המהפך הגדול מכולם, זה שהחכם מכל אדם מתמה עליו ואומר: האומנם ישב אלוקים על הארץ? אין זה דיבור בלבד, אלא שכינה. דירה בתחתונים, דבר שנתאוה לו הקב"ה מראש ומקדם - "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. מכון לשבתו של מי שהשמים ושמי השמים לא יכללוהו, קביעת מקום של מי שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו! ... אם כן היום השמיני הזה הוא יום של "סוף מעשה במחשבה תחילה", ומימלא כעת היא שעת הכושר להתבונן על משעשה ה' הגדול שהפליא לעשות וקשר דבר רוחני בדבר גשמי, והיה אלוקית של אחדות פשוטה במציאות שכולה פירוד וריבוי.

להבדיל בין הטמא ובין הטהור

4. ויקרא פרק יא, מג-מז

(מו) אֶל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם: (מו) כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוּשִׁים כִּי קְדוּשֵׁי אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ הָרָמִישׁ עַל הָאָרֶץ: (מוה) כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיֵּית לָכֶם לְאֱלֹהִים וְהִיִּיתֶם

22. משנה מסכת אבות פרק ג

הוא היה אומר כל שרונה הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו.

להבדיל בין קדוש לקדוש יותר...

22. ויקרא פרק י, א-ב

(א) ויקוו בני אהרן נדב ואביהוא איש מונחתו ונתנו בהן איש וישלמו עליה קטרת ויקריבו לפני ה' איש זרה אשר לא יצא אתם: (ב) ותצא איש מלפני ה' והאכל אותם וימתו לפני ה':

כלי יקר

קשה ... הלא כבר נאמר (ויקרא א ז) ונתנו בני אהרן הכהנים אש וגוי, שמצוה להביא מן ההדיוט ואיך יאמר אשר לא צוה אותם. ואין לומר כדברי מהר"י אברבנאל שהיה להם ליקח אש הקטורת ממזבח העולה שהרי ציווי זה היה אחרי מות בני אהרן ושם נאמר (שם טז יב) ולקח מלא המחטה גחלי אש מלפני ה' וגוי. על כן ראוי לפרש אש זרה זו על צד הזרות

23. העמק דבר ויקרא פרק י

ובדרך דרש הנזכר בה"ד, שנכנסו מאש התלהבות של אהבת ה', ואמרה תורה דאע"ג דאהבת ה' יקרה היא בעיני ה', אבל לא בזה הדרך אשר לא צוה, וכמש"כ לעיל בשם הת"כ על הפסוק ויאמר משה זה הדבר וגו': (ב) וימותו לפני ה'. היינו ותאכל אותם, אלא חזר וכתב וימותו, משום לפני ה', לומר דאכילת האש שגרם להם מיתה, ופגע בהם מדת הדין תיכף ומיד, בשביל שהיו לפני ה' בפלטין של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ואי היו עושים איזה עבירה שחייבים עליה מיתה בידי שמים בחוץ, לא היה נוגע בהם מדת הדין באותה שעה, אבל בפלטין של מלך, חמת מלך מלאכי מות

24. סימן לבנים ויקרא עמוד 48

על נדב ואביהוא נאמר: "בקרבתם לפני ה' וימותו", בני אהרן התקרבו יתר על המידה, ללא הבדלה. גם כשמתקרבים צריך להבחין בהבדלים ולנהוג בהתאם לכך. בני אהרן חטאו באי – הבלטת המרחק והפער שיש בין בני האדם לעולם העליון. דווקא כאשר מתקרבים יש צורך להבדיל.

25. רמב"ן ויקרא פרק י פסוק ט

והטעם בצוואה הזאת עתה (יין ושכר אל תשת), שלא יתעה הכהן בשכרות היין ויבא לידי מחשבה שאינה כהוגן וימות בה, כאשר עשו בניו. ויתכן כי מה שדרשו שהיו נדב ואביהוא שתויי יין, לומר כי מפני יינם טעו באש זרה, לא שהיה העונש מפני היין, כי עדיין לא הוזהרו ממנו, אבל עונשם שטעו באש ה'

26. הרב ברוך רוזנבלום פרשת שמיני

שתויי יין פירוש הדבר, אדם מרגיש בנפילה, אז הוא שבור, לוקח בקבוק יין ושותה, שעה וחצי הוא מטייל בעולם, אחרי שנגמר הטיולים, הוא חוזר חזרה לחובות. אז מה היה שעה וחצי? הוא היה בטיול בעולמות וחזר. כשחזר לרוצים להגיד שבן אדם עושה קפיצה, שלא בנויה עליו, קפיצה שהיא לא מובנת אצלו הוא מטפס לגבהים שהוא לא בנה את עצמו לפני זה, זה נקרא 'שתויי יין'.

27. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נב עמוד א

וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן, אמר לו נדב ואביהוא: אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור? אמר להן הקדוש ברוך הוא: הנראה מי קובר את מי.

28. דף על הדף סנהדרין דף נב עמוד א

ואמרו בשם רבותינו הקדושים בדברי רש"י (פרשת בהעלותך) 'זיעש כן אהרן' הנאמר בהדלקת המנורה, מגיד הכתוב שלא שינה. והדבר יפלא מה הוה ס"ד שישנה ח"ו, ואמרו ז"ל למשל אם היה נאמר להקדוש רלו"י מברדטשוב שידליק את המנורה, מרוב התפעלות היה שובר את המנורה והיה שופך את השמן, אבל אהרן לא שינה, היינו שלא נשתנה להתפעל ברגש ובתנועות, והיינו כנ"ל שהיה בחינת המוח והשכל. והנה נדב ואביהוא חשבו שלהנהגת הדור יותר טוב שהמנהג תהיה עבודתו בהתפעלות נרגשת למען שהרואים נמי יתפעלו ויעשו עבודתם בהתלהבות יותר. וזהו שדייקו מתי ימותו שני זקנים הללו, היינו שהם עבודתם בבחינת 'זקנים' שהוא השכל והמוח כנ"ל, ואנחנו שאנו בבחינת בנים, היינו שעבודתנו בהתפעלות, ננהיג את הדור.

ספירת העומר - תהליך של הבדלה בין הטמא לטהור

13. ויקרא פרק כג, טו

(טו) וספרתם לכם ממזירת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהייתה: אור החיים

(טו) וספרתם לכם וגו'. אומרו לכם לצד שיצו ה' לספור שבע שבתות, ואמרו ז"ל (זוהר) כי לצד שהיו בטומאת מצרים ורצה ה' להזדווג לאומה זו דן בה כמשפט נדה שדינה לספור ז' נקיים, וצוה שיספרו ז' שבועות ואז יהיו מוכשרים להכניסתם כלה לחופה, והגם כי שם ז' ימים וכאן ז' שבועות, לצד הפלגת הטומאה ... והוא מאמר הכתוב כאן וספרתם לכם פירוש סיבת ספירה זו היא לסיבתכם לטהרתכם שזולת זה תיכף היה ה' נותן להם התורה

14. אורות ישראל פרק ח פסקה א

ולפיכך מחובר הוא פסח לעצרת על ידי ספירת העומר שבבית המקדש, שהיא מחברת את מנחת השעורים, מאכל בהמה, נטית הרגש הטבעית, אל החטים, מאכל אדם, העלוי השכלי הרוחני "עץ הדעת חטה היה". ושני הכחות היסודיים האלה מגלים את כל מלא ערכם ופעולתם, במעמקי הנפש ומרחבי החיים, בהופיעם כל אחד בצורתו העצמית השלמה, באין שום דבר מעיק לו כלל, ובהתכנסם והתקשרם יחד למערכה אחדותית עליונה.

15. ירושלים במועדיה שבועות עמוד צו הרב נבנצל

רק התורה מעדנת אותנו ועושה מאיתנו "אדם". בלי תורה, האדם אינו שונה בהרבה מסוס או מתרנגול. הרש"ז מקלם זצ"ל הרי אמר: למה סבר דרווין (אבי תורת ההתפתחות הכפרנית) שהאדם התפתח מן הקוף? מפני שמיימו לא ראה לפניו צורת אדם! הוא ראה רק עדר של קופים, ממילא סבר שקופים אלו התפתחו מקוף אחר, מפותח פחות. אבל אני - אמר הרש"ז שראיתי בעיני את הג"ר ישראל מסלנט זצ"ל, גאון המוסר והמידות, ראיתי לפני "אדם", ממילא יודע אני, שאדם כזה - לא ייתכן שהתפתח מן הקוף! אנו צריכים אפוא במשך שבעת השבועות של ספירת העומר לתקן את מידותינו, לההפך מבחינת בהמה לבחינת אדם, שכן רק בעלי מידות מתוקנות יכולים לקבל את התורה.

16. ויקרא פרק י, ט-י

(ט) יין וישכר אל תשת אתה ויבין אתה בבאכם אל אהל מועד ולא תמותו וזקת עולם לדרתיכם: (י) ולהבדיל בין הקדש ובין הויל ובין הקטוא ובין הקטור:

(י) ולהבדיל - כלי שתכלו צין עבודה קדושה למוחללת, הא למדת שאם ענה, עבודתו פסולה:

17. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב עמוד ב

אמרו: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מנבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמים...

18. שיחות מוסר מאמר מח

ונראה שהפגם היה בזה שכל אחד חשב רק על ההצלחה העצמית שלו ברוחניות, ועל זה נענשו בעונש איום כל כך.

20. דף על הדף יבמות דף סב עמוד ב (מתוך דרך שיחה של הגר"ח קנייבסקי) שאלה: וכי כל כך חמור הוא מה "שלא נהגו כבוד זה לזה", שכולם מתו על עון זה?

תשובה: הם היו צריכים להנהיג את הדור והיו למדין מהן, וענין של מידות הוא, ולכך לא היתה עצה אחרת.

21. ירושלים במועדיה שבועות עמוד צח

מסופר על הג"ר ישראל מסלנט זצ"ל, שבא פעם לבית מדרש אחר, וראה שהלומדים שם צועקים זה על זה בלהט הוייכות: "טיפש!" "עם הארץ!" "אינך צודק!" אמר להם: "רבותי! צריך ללמוד תורה אבל לא כך, אלא בדרך ארץ". למחרת שב לאותו בית מדרש, וראה שכולם אומרים זה לזה על כל דבר: "מסתמא כבודו צודק!" מאר להם: "אומנם צריכים לנהוג בדרך ארץ, אבל צריך גם ללמוד!" ... דרך ארץ קדמה לתורה, אבל אחרי הדרך ארץ צריכה גם לבוא תורה ... אי אפשר להסכים לפשט שאינו נכון רק בגלל דרך ארץ. אם צריך לחלוק על ה"חברותא", יש לעשות זאת! אך יש להזהר מפגיעות אישיות

הארה רגעית בלבד, אלא ממש ירדת השכינה - דירה בתחתונים. נמצא שהיום השמיני הוא יום של "סוף מעשה במחשבה תחילה" - יום בו הקב"ה הפלא לעשות וקשר דבר רוחני בדבר גשמי.

המציאות המיוחדת הזו, אמנם מאד מרוממת את המציאות, אך היא גם תובעת מאתנו תביעות גדולות, שהרי כשם שבבריאית העולם הקב"ה השרה שכינתו ומחמת מעשיהם הרעים של בני האדם סילקה, כן הם הדברים לגבינו, עלינו לעשות ככל שביכולתנו כדי שהקב"ה יוכל לממש את תאוותו "שיהא לו דירה בתחתונים".

להבדיל בין הטמא ובין הטהור

כשאנו מתבוננים במדרש שהבאנו במקור מס' 2 אנו רואים שכדי שהקב"ה יקרב את שכינתו בחזרה לעולם, לא נדרש שכל העולם בבת אחת יחזור בתשובה, אלא מספיק אדם אחד שקורא בשם ה' ומתחיל לגרור אחריו את כל העולם. בתחילה היה זה אברהם אבינו, לאחר מכן יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם ומשה, כאשר אצל משה היה מדובר כבר על עם שלם שקיבל את התורה ובה ציוויים רבים שהשמירה עליהם מקרבת את השכינה לעולם.

4-7 – הציווי הראשון עליו מצווה התורה לאחר היום השמיני של ימי המילואים, היום בו הקב"ה קבע את דירתו בתחתונים הוא האיסור לאכול מאכלות אסורים. גם בבריאית העולם הציווי הראשון עליו מצטווה האדם נוגע בענייני אכילה "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו". מדוע דווקא איסור אכילה? את התשובה אנו מוצאים במדרש אותו מביא רש"י על הפסוק "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים...". במדרש דרשו את המילה "מעלה" במובן של מעלה. בכל המקומות נאמר "והוצאתי אתכם מארץ מצרים" ואצלנו כתוב: "המעלה אתכם מארץ מצרים" אלא שבא הכתוב לומר – אלמלא לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאים בשרצים כשאר האומות, דים, ומעלה היא לגבם. הרב גלינסקי מסביר את דברי המדרש. בגמרא מבואר שהבת יענה אוכלת שברי זכוכית יראה אדם את בת היענה גורסת זכוכיות ובלעתי ברוב הנאה, ויחשוב: אח, מי יודע איזה מעדן זה. ירצה לנסות - מה אתם אומרים? שזה יקרע לו את בני המעיים!?! הם לא יגיעו לשם... קודם ישבור את השיניים, ויפצע את הלשון והחך, ואח"כ ינקב את הושט. המעיים ישארו שלמות.... אבל היען אכל?! שעל כן יען הוא ואתה אדם! הוא הדין לענייני כל זמן שהיו ישראל במצרים ומושפעים מהם... ושקועים במ"ט שערי טומאה, במצבם זה אכן לא הזיקו להם המאכלות האסורים. הסבא מקלם היה אומר שלחתול לא תזיק חמאה מקולקלת, הוא ינה ממנה ולא יזק כלל, אבל האדם יסלוד ממנה ויזק עד חולי.... רק כשהעלנו מארץ מצרים, רק כשהשתחררנו מההשפעה המזיקה ויצאנו ממ"ט שערי טומאה, רק אז התעלינו מבחינה רוחנית ואז היה צורך והיה טעם להפרישנו ממאכלות אסורים. להשלמת ההבנה נביא את דברי המסילת ישירים האומר כי המאכלות האסורות מכניסים טומאה בלבו ובנפשו של אדם עד שקדושתו של המקום ברוך הוא מסתלקת ומתרחקת ממנו. הרמב"ן אומר שהטעם לכך הוא מפני שבחיות ובעופות האסורים יש טבע מולד של אכזריות ובשעה שהאדם אוכל מהם הטבע הזה נכנס באדם וההבדל בינו לבין טבע הבע"ח מטשטש ומצטמצם.

29. שיג ושיח חלק ב עמוד 32

הבאת אש זרה למזבח אולי נראית עברה קטנה, אך בתחום הקודש גם מעשה לא מורשה יוצר סדק במעטפת הכללים שעלול להתרחב לכדי שבר. התלהבות נראית, בחלק מגילוייה, בלתי מזיקה, אבל היא עלולה להתלקח במהרה לכדי קיצוניות, קנאות ואלומות בשם הדת... החיים הדתיים, דווקא משום שהם מעוררים כמיהה ולהט, זקוקים במיוחד לגבולות ולכללים, לתדריך עבודה פרטני. אש האמונה יכולה להבעיר ויכולה להאיר. להבעיר ולשרוף ולהיות אש תופת כשמניחים לה להשתולל חופשית – או להאיר את חיינו ואת כבוד ה' כששמים אותה במסגרת ברורה.

30. ויקרא פרק ט פסוק ז

וַיֹּאמֶר בַּיּוֹם אֵל אֱהֲרֹן קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֵת וְזָטְאתָךְ וְאֵת עֲלֹתָךְ וְכַפֵּר בְּעֶדְךָ וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֵת קָרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בְּעַדָּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי:

(ז) קרב אל המזבח – שהיה להכין נזח ויכל לנגסת. אמר לו משה למה אתה נזח, לכך נבחרת:

31. רמב"ן ויקרא פרק ט פסוק ז

וטעם דבר זה, כי בעבור שהיה אהרן קדוש ה' ואין בנפשו חטא זולתי מעשה העגל, היה החטא ההוא קבוע לו במחשבתו, כענין שנאמר וחטאתי נגדי תמיד, והיה נדמה לו כאילו צורת העגל שם מעכב בכפרותיו, ולכך אמר לו הגס דעתך, שלא יהיה שפל רוח כל כך שכבר רצה אלקים את מעשיו.

32. יחי ראובן ויקרא עמוד ז

וכבר עמדו על השאלה: למה אמר לו בנוסח זה, היה צריך לומר לו: למה אתה בוש, אתה כהן גדול! אומרים בשם האר"י הקדוש שפרש שמה רבינו אמר לו כך: "למה אתה בוש" הלא "לכך נבחרת" – מכיון שאתה בוש, בזכות מידת היראה שבך - לכך נבחרת להיות כהן גדול.

סיכום

פרשת שמיני- "כשם שיש לי דירה בעליונים כך יהא לי בתחתונים"

1-3 – פרשת שמיני פותחת באחד המאורעות המשמעותיים ביותר בתולדות ההיסטוריה היהודית - היו השמיני למילואים. ניתן לראות את היום הזה כיום חנוכת המשכן, אך במדרש מבואר שביום הזה מסתתר עומק גדול הרבה יותר, אין מדובר בעוד אירוע חגיגי, אלא ב"תאווה" אלוקית שהיתה עצורה במשך אלפי דורות. רשב"י מבאר שבשעה שברא הקב"ה את העולם התאווה שיהא לו דירה בתחתונים, כשם שיש לו דירה בעליונים. כדי שתאווה זו תוכל לקבל ביטוי במציאות על הנבראים לגרום שהמציאות תהיה מוכשרת לכך על ידי ציות לרצון האלוקי. קרא הקב"ה לאדם הראשון וציווה אותו - מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו. אדם הראשון חטא ומיד סילק הקב"ה שכינתו לרקיע. המדרש ממשיך לתאר תקופה אחר תקופה איך הנבראים חוטאים ובכל תקופה הקב"ה מרחיק עצמו עוד קצת. רק מתקופת אברהם אבינו, כאשר נמצאו אנשים שמשעבדים את עצמם לרצון האלוקי, הקב"ה מתחיל לקרב את שכינתו בחזרה לעולם, כאשר השיא בימיו של משה ביום השמיני למילואים בו אמר הקב"ה: "באתי לגני לדבר שהייתי מתאווה לו". הרב יהושע שפירא בספרו 'בקרבת קדוש' מבאר שההכנות לקראת היום השמיני של המילואים היה כבר במצרים כאשר הקב"ה גילה את גבורתו בעשר המכות, אלא שגילוי זה היה בצורת הארה בלבד ולרגע קט עד שביום השמיני למילואים התרחש המהפך המשמעותי ביותר בעולם שהחכם מכל אדם תמה עליו ואמר: "האמנם ישב אלוקים על הארץ?". כאן הגילוי האלוקי אינו רק

חלקה טובה ראויה לכל גינוי, אך עלינו לשאול את עצמנו כיצד קרה שדווקא בדור שלנו הדברים האלו מתרחשים, מדוע אנו כציבור שמתיימר לפרסם את שם ה' בעולם לא מצליח ליצור סחף גדול אל האמת. כשם שבזכות אברהם השכינה התקרבה אל העולם כך גם אנו אמורים לקרב את השכינה אל העולם, ואם בדורנו השכינה רק מתרחקת, עלינו לשאול את עצמנו מדוע, עלינו להתבונן בתוך עצמנו, ולראות מה אנו יכולים לעשות כדי לרומם את המציאות.

13-15 – במוצאי חג ראשון של פסח התחלנו לספור ספירת העומר כציווי התורה – "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה". האו"ח הקדוש מבאר שבשעה שיצאו בני"מ מצרים הם היו שקועים במ"ט שערי טומאה וכיוון שרצה ה' להזדווג לאומה זו דן בה כמשפט נדה שדינה לספור שבעה נקיים. מחמת הטומאה הרבה שהיתה בישראל לא היה די בשבעה נקיים אלא היה צריך שבעה שבועות ורק לאחר מכן יתאפשר להכניס את העם לחופה ולתת להם את התורה. תהליך ההיטהרות הוא בדיוק הדבר עליו דברנו קודם לכן, התבדלות מכל ההרגלים שעם ישראל קיבל במצרים וכניסה לעולם של קודש. הרב קוק מבאר שמשום כך פסח ועצרת מחוברים על ידי ספירת העומר. בתחילת הספירה אנו מקריבים קורבן שעורים שהוא מאכל בהמה ובסוף הספירה אנו מקריבים קורבן חיטים שהוא מאכל אדם. כל התהליך של ספירת העומר הוא להוציא את העם ממדרגת בהמה למדרגת אדם, להבדיל את האדם מן הבהמה. מלבד הקורבן, מה העבודה שעלינו לעשות כדי לצאת ממדרגת בהמה למדרגת אדם? ידוע שימי הספירה הם ימים של תיקון המידות, משום כך יש הנוהגים ללמוד מסכת אבות בתקופה זו ויש הנוהגים ללמוד מסילת ישרים ויש כאלו שאפילו משתדלים ליישם את הדברים בשטח....

אנו יודעים שבסוף ימי הספירה קיבלו ישראל את התורה. העבודה בימים אלו היא בחינת דרך ארץ שקדמה לתורה. התורה לא יכולה לחדור אל אדם שאין בו דרך ארץ. אך על האדם לדעת שכשם שאם אין דרך ארץ אין תורה כך אם אין תורה אין דרך ארץ! וכפי שכותב הרב נבנצל שרק התורה מביאה אותנו לקומת "אדם". הרש"ז מקלם זצ"ל הרי אמר: למה סבר דרווין (אבי תורת ההתפתחות הכפרנית) שהאדם התפתח מן הקוף? מפני שמימיו לא ראה לפניו צורת אדם! הוא ראה רק עדר של קופים, ממילא סבר שקופים אלו התפתחו מקוף אחר, מפותח פחות. אבל אני - אמר הרש"ז שראיתי בעיני את הג"ר ישראל מסלנט זצ"ל, גאון המוסר והמידות, ראיתי לפני "אדם", ממילא יודע אני, שאדם כזה - לא ייתכן שהתפתח מן הקוף! אנו צריכים אפוא במשך שבעת השבועות של ספירת העומר לתקן את מידותינו, להיפך מבחינת בהמה לבחינת אדם, שכן רק בעלי מידות מתוקנות יכולים לקבל את התורה.

17-21 – כשם שלעם ישראל יש מצוות וחוקים מיוחדים שמבדילים בינם לבין שאר העמים כך גם בתוך עם ישראל יש חלקים בעם עליהם מוטלות מצוות מיוחדות המבדילות אותם ומקדשות אותם. הכהנים הצטוו: "ויושכרו אל תשת ... להבדיל בין הקודש ובין החול. ככל שאדם משתייך לקבוצה בעלת מעלה נדרש ממנו הבדלות גבוהה יותר. הדבר אינו אמור רק לגבי כהנים אלא גם לציבור הדתי בכלל ותלמידי חכמים בפרט. עד כדי כך ההבדלות חשובה שאם היא לא תהיה אזי שהם מסתכנים. בגמרא מסופר על 24 אלף תלמידים של ר"ע שמתו על שלא נהגו כבוד זה בזה.

כשהקב"ה בא לקבוע דירה בתחתונים הוא אינו קובע דירתו אצל אנשים בהמיים אלא אצל אנשים בעלי מעלה. התנאי הראשון להיות בעל מעלה הוא להיות בעל מזג שונה מבע"ח. מהציווי על מאכלות אסורות אנו מבינים שעיקר הדרשה האלוקית מאיתנו היא בתיקון המידות.

8-10 – כאשר הקב"ה לא קובע את דירתו בתחתונים מחמת שהאדם משפיל עצמו המשמעות היא שאין השראת שכינה בארץ וללא השראת שכינה הצלם אלוקים שבאדם סר ממנו וכמובא בגמרא סנהדרין בשם רבי חמא שאין חיה רעה שולטת באדם אלא אם כן נדמה לו כבהמה ומבאר ה'תורת חיים' שהאדם נברא בצלם דיוקן יוצרו כמו שנאמר "כי בצלם אלוקים עשה את האדם", כל זמן שהאדם מתקן את מעשיו הרי יש בו צלם אלוקים ואימתו מוטלת על החיה והבהמה. אך כשאנו מתקן את מעשיו הרי שהצלם אלוקים סר ממנו והחיה אינה מבדילה בינו לבין בע"ח אחר. ניתן לומר שכאשר יש השראת שכינה השגחת הקב"ה על האדם ממוקדת הרבה יותר, לעומת זמנים בהם האדם מתנהג כבהמה, הרי שה' כביכול מסיר את השגחתו מן העולם. השבוע התפרסם באחד האתרים הרהורי דברים של הרב טאו שליט"א. וירוס הקורונה אינו וירוס חדש, וירוס זה קיים אצל הבע"ח כבר שנים רבות, אלא שהפעם הווירוס החליט לפגוע גם במין האדם. מה קרה פתאום? אומר הרב טאו שהנגיף מזהה את האנושות כבהמה ומשום כך מצליח לשלוט ולפגוע בה. על האנושות לשאוף להיות במקום מרומם, במקום גבוה יותר, מקום מובדל מבע"ח. כאשר האנושות מאמצת לעצמה חיים בהמיים, חיים שהמהות שלהם הם תאוות, יצרים וסיפוקים אזי שהצלם אלוקים סר מעל האנושות וכל האנושות "כבהמות נדמו" ואין המשחית מבחין בין המין האנושי למין החיה.

11-12 – הא"ע מבאר שמה שנאמר לאחר פרשת מאכלות אסורות "להבדיל בין הטמא ובין הטהור, אין אמירה זו מכוונת רק לגבי מאכלות אסורות אלא גם לגבי כל הפרשות שבאות אחר כך, טומאת היולדת, צרעת אדם, צרעת הבגד, צרעת הבית, בעל קרי, זב, זבה ונדה. מדבריו אנו למדים שההבדלה שמייחדת ומרוממת את האדם אינה רק בנושאי אכילה אלא בתחומים מגוונים. הרב קשתיאל מבאר שכל הבדלה מביאה לקדושה. הקב"ה מבדיל את אהרן ובניו ובכך הם קדושים יותר. קדושת השבת באה לידי ביטוי בהבדלתו משאר ימות השבוע. בכל יום שבו אומרים קידוש בתחילתו אומרים הבדלה ביציאתו. כל קדושה דורשת היבדלות מסוימת מהמדרגות הנמוכות ממנה.

ספירת העומר ותלמידי ר"ע

לפני שנעבור לשלב הבא אקדים הקדמה קצרה. בתחלת השיעור הבאנו מדרש המתאר את תהליך ההתרחקות וההתקרבות של הקב"ה אל העולם ומן העולם. גם בתהליך ההתרחקות וגם בתהליך ההתקרבות אנו רואים שבדר"כ לא מדובר שהשינוי חל בבת אחת אצל כל הנבראים, אלא היה אדם אחד שהתחיל לחולל את המהפך ודרכו כל המציאות הלכה והשתכללה. ניתן היה לחשוב שבשיעור זה אנו הולכים לתקוף את כל התרבות החילונית שמצד עצמה ראויה לכל גינוי ומצד האמת אין לנו שום חלק ונחלה איתה. אך לא! איני בא בשיעור זה להאשים את כל העולם, לא משום שהוא אינו ראוי להאשמה, אלא משום שזה לא מביא שום תועלת. התרבות וההשקפה החילונית שמחלחלת בתוך המחנה והורסת כל

כך שהם התקרבו יותר על המידה ללא הבדלה. גם כשמתקרבים צריך להבחין בהבדלים. כשם שצריך ליצור הבדלה ברורה בין הטמא לטהור, כך על האדם ליצור הבדלה ברורה במדרגות של קדושה. הכהן הגדול נכנס רק פעם בשנה לקדש הקדשים, אם יכנס יותר מפעם בשנה הוא מתחייב בנפשו. אדם צריך להיות מודע למדרגה בה הוא נמצא ולא לנסות לקפוץ למדרגות שלא שייכות לו. קפיצת מדרגות גורמת לכך שההתקרבות של האדם אל הקודש תהיה פגומה ולא נכונה. אחד החטאים שחז"ל אמרו על נדב ואביו שנכנסו שתויי יין ומבאר הרמב"ן שהעונש לא היה מחמת שנכנסו שתויי יין, שהרי על היין הוזהרו רק לאחר מיתת בני אהרן, אלא שהגורם לכך שטעו באש זרה היה מחמת שנכנסו שתויי יין. הרב ברוך רוזנבלום מבאר ששתויי יין פירוש הדבר, אדם מרגיש בנפילה, אז הוא שבור, לוקח בקבוק יין ושותה, שעה וחצי הוא מטייל בעולם, אחרי שנגמרו הטיולים, הוא חוזר חזרה לחובות. אז מה היה שעה וחצי? הוא היה בטיל בעולמות וחזר. כשחז"ל רוצים להגיד שבן אדם עושה קפיצה, שלא בנויה עליו, קפיצה שהיא לא מובנת אצלו הוא מטפס לגבהים שהוא לא בנה את עצמו לפני זה, זה נקרא 'שתויי יין'. יש אנשים שבאמת רוצים להתקרב, אבל כיון שההתקרבות אינה נעשית בצורה מבוקרת התוצאות לא יהיו טובות.

27-28 - בגמרא מובא שהיו משה ואהרן מהלכים בדרך ונדב ואביו מהלכים אחריהם וכל ישראל אחריהם, אמר לו נדב לאביו: אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור? אמר להן הקדוש ברוך הוא: הנראה מי קובר את מי. נדב ואביו נשמעים כמו שני אנשים עמוסים בגאווה שכל מה שהם מחפשים זה כבוד, אך הביאור האמיתי אינו כן. נדב ואביו חלקו על משה ואהרן גבי דרך ואופן ההנהגה שנכון להנהיג את עם ישראל. דרך ההנהגה של משה ואהרן היתה הנהגה בהדרגתיות לעומת נדב ואביו שדגלו בדרך ההתלהבות, אלא שדרך זו של התלהבות על אף שהיא סוחפת ומושכת את הלב סכנה גדולה טמונה בה והיא סכנת טשטוש הגבולות בתוך הקודש.

29 - הרב זקס מבאר שגם אם האיסור של הקרבת אש זרה אינו חמור כל כך מכל מקום בתחום הקודש אסור שיהיה אפילו סדק קל משום שכל סדק סופו להביא לפרצה גדולה. גם אם בתחומים אחרים סדק קטן אינו משמעותי, בתחום הקודש הזהירות צריכה להיות כפולה ומכופלת. אנשים מרוממים הם אנשים שעניי הכל נשואות להם, כל מעשה ומעשה שלהם נבחן בהרבה עיניים ומשום כך על האנשים הגדולים, דווקא מחמת קדושתם נדרש מהם נבדלות גדולה בכל ענייני המידות וההתקרבות אל ה'.

30-32 - בשונה מנדב ואביו אצל אהרן אנו רואים התנהלות שונה לחלוטין. משה אומר לאהרן "קרב אל המזבח ועשה את חטאתך...". שואל רש"י מדוע משה אומר לאהרן "קרב" וכי אהרן לא היה יכול להתקרב מעצמו? אלא שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה למה את בוש לכך נבחרת! הרמב"ן מסביר שאהרן מחמת שהיה ירא מחטא העגל כמו שנאמר "וחטאתי נגדי תמיד", היה נדמה לו כאלו צורת העגל מעכב בכפרתיו ומשום כך אמר משה לאהרן הגס דעתך ואל תהיה כל כך שפל בעיני עצמך וקרב אל המזבח. מתוך דברי הרמב"ן אנו מבינים את ההבדל העצום שהיה בין אהרן לבניו נדב ואביו.

ר' חיים שמואלביץ מבאר שהעונש החמור בא להם על כך שכל אחד חשב רק על ההצלחה העצמית שלו ברוחניות. אך עדין קשה, וכי בגלל שאדם חושב על עצמו מגיע לו עונש חמור כל כך? מסביר ר' חיים קנייבסקי שכיון שהם היו צריכים להנהיג את הדור וכל הדור היה למד מהם והפגם היה בענייני מידות, לכן לא היתה עצה אחרת. אנו כלל לא מבינים איזה הפסד היה לעולם התורה. כל התורה שיש לנו היום זה מחמישה תלמידים שנתרו, נתאר לעצמנו מה היה לנו אילו היו עוד 24 אלף כאלו. מות תלמידי ר"ע זו שואה רוחנית!!!! והכל על שלא נהגו כבוד זה בזה. תלמידי חכמים הם המגדלור של העם!! אין זה אומר ששאר אנשי הדור היו מתוקנים, אלא שמהם לא היתה ציפייה, כשם שזכוית לא מזיקה לבת יענה אז חוסר הנהגת כבוד מצד פשוטי העם גם לא מסב להם נזק לעומת זאת תלמידי חכמים שהם הקטר שלוקח את כל הקרונות, שם אסור שיהיה שום פגם!!! נדרש מהם הבדלות והקפדה יתרה!!!

הבדלות במידות אין משמעותה לוותר על עקרונות הלכתיים כדי למצוא חן, הבדלות משמעותה מחד להיות נאמן לדרך התורה ומאידך לנהוג בזהירות יתרה כלפי כבוד הזולת. הרב בנצל מביא סיפור שממחיש את העיקרון הזה בצורה יפה מסופר על הג"ר ישראל מסלנט זצ"ל, שבא פעם לבית מדרש אחר, וראה שהלומדים שם צועקים זה על זה בלהט הוויכוח: "טיפש!!" "עם הארץ!!" "איך צודק!!" אמר להם: "רבות! צריך ללמוד תורה אבל לא כך, אלא בדרך ארץ". למחרת שב לאותו בית מדרש, וראה שכולם אומרים זה לזה על כל דבר: "מסתמא כבודו צודק!!" אמר להם: "אומנם צריכים לנהוג בדרך ארץ, אבל צריך גם ללמוד!!" ... דרך ארץ קדמה לתורה, אבל אחרי הדרך ארץ צריכה גם לבוא תורה ... אי אפשר להסכים לפשט שאינו נכון רק בגלל דרך ארץ. אם צריך לחלוק על ה"חברותא", יש לעשות זאת! אך יש להזהר מפגיעות אישיות.

פעמים רבות הבנו את דברי ר' חנינא בן דוסא האומר "כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו. אם אדם רוצה לדעת האם הקב"ה שמח במעשיו שיבדוק מה הבריות אומרות עליו. כפי שכתבנו כבר, אין מדובר כאן לכופף את ההלכה ולהתאים את עצמי לרצונותיהם של אנשים שאינם מבינים מהומה בקיום מצוות, אך כן יש דרישה שביחד עם ההקפדה על קיום המצוות האדם יקפיד על כבוד הזולת.

ההבדל בין קדוש לקדוש יותר

22-26 - עד עכשיו עסקנו בהבדלות בין הטמא לטהור אך יש הבדלות נוספת והיא בין קודש לקודש. הפרשה פותחת במילה "ויהי", ידוע שאין "ויהי" אלא לשון צער, ולכאורה תמוה איזה צער היה ביום השמיני למילואים? אלא ששני בניו של אהרן - נדב ואביו מתו מחמת שהקריבו "אש זרה אשר לא צוה אותם". הכלי יקר תמה איזה איסור עשו בניו של אהרן הרי ממה שנאמר "ונתנו בני אהרן הכהנים אש" למדו חז"ל שמצווה להביא אש מן ההדיוט, ואין לומר שהיה להם ליקח אש הקטורת ממזבח העולה שהרי על כך הצטוו רק לאחר מכן ואם כן מה היה חטאם? "על כן ראוי לפרש אש זרה על צד הזרות". למה מתכוון הכלי יקר? מה כוונת המילים "על צד הזרות? הנצי"ב מביא פירוש חדשני ואומר שנדב ואביו נכנסו מאש ההתלהבות של אהבת ה'. ההתקרבות הגדולה לה' מעוררת את מידת הדין ואדם נתבע על דברים שאילו היה עושה אותם לא מחמת התקרבות יתכן ולא היה קורה לו כלום. מדברי הנצי"ב לומד הרב קשתיאל שהתביעה על בני אהרן היתה על

בעוד שנדב ואביהו לא חששו לשים הבדלה בינם לבין הקודש ומתוך ההשתוקקות הגדולה שלהם חטאו בהקריבם אש זרה, אהרן על אף היותו חפץ בקודש נזהר והיה ירא את האלוקים וגם כאשר הותר לו להיכנס אל הקודש פנימה היה בוש וחשש להיכנס. האר"י הקדוש מבאר בדרך דרוש את דברי רש"י. "אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת", כוונת משה לומר שהסיבה לכך שהוא נבחר היא מחמת שהוא בוש. דווקא הבושה הזו, דווקא ההבדלה הברורה שעושה אהרן בינו לבין הקודש היא הסיבה לבחירתו!!!

חברים יקרים!

ביום השמיני למילואים קבע הקב"ה את דירתו בתחתונים. דירתו של הקב"ה אינה קבועה. כאשר האדם מקלקל מעשיו הקב"ה מסלק את שכינתו. תפקידנו כעם ישראל להיות נבדלים במעשינו על מנת שהקב"ה ישאיר את דירתו בעולמנו. לשם כך נצטוו ישראל על מאכלות אסורים כדי שהמזג האכזרי של בע"ח הטורפים לא יכנס בגופם. מתוך איסור זה אנו מבינים שעיקר הנבדלות והשראת השכינה בעולמנו באה כאשר אנו מתקנים את מעשינו ואת מידותינו. בימי ספירת העומר עלינו לעבוד על תיקון המידות ולהתאמץ כמה שיותר עד שיתקיים בנו "כי שם ה' נקרא עליך!" על נושאי דגל התורה מוטלת חובה כפולה ומכופלת להיות מתוקנים ומעולים במעשיהם משום שהם מהווים דוגמא וסמל לכל שאר העם. כאשר הגדולים מקלקלים את מעשיהם מידת הדין מתוחה ביותר כפי שראינו אצל תלמידי ר"ע ואצל נדב ואביהו. שנזכה לשפר את מעשינו, להיות טובים למקום וטובים לאדם ומתוך כך לזכות להשראת שכינה!!

שבת שלום ומבורך!

